

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м.КОНОТОП
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
« ____ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Міжнародна та вітчизняна практика консолідації банків

Освітній рівень “Бакалавр”

Спеціальність «Фінанси, банківська права та страхування»

Керівник роботи:

(підпис)

І.В. Білоус

(ініціали, прізвище)

Студент:

(підпис)

А.В. Палій

(ініціали, прізвище)

Група:

Фз-61К

РЕФЕРАТ

Дипломна робота. 35 с., 6 рис., 3 таб., 41 джерел.

Мета роботи – є поглиблення теоретико-методичних засад консолідації банків в міжнародній, вітчизняній практиці і розробка шляхів вдосконалення на ринках світу.

Об'єкт дослідження – є процеси консолідації банкі в міжнародній та вітчизняній практиці банківського сектору.

Предметом дослідження є грошові відносини в банківському секторі, щодо процесу реалізації консолідаційних угод.

Методологічною основою роботи являються основні положення і висновки, сформульовані в наукових фундаментальних працях вітчизняних і закордонних вчених-економістів.

У першому розділі роботи було проведено здійснено розгляд передумов, причин та форм консолідації банків, консолідаційні важелі впливу на банківський сектор.

У другому розділі проаналізовано консолідаційні процеси на міжнародному і вітчизняному банківському секторах; визначен вплив консолідаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи України.

У третьому розділі **розглянуто** міжнародний досвід регулювання консолідаційних процесів у банківському секторі та запропоновані основні перспективи розвитку консолідаційних процесів на міжнародному та вітчизняному банківських ринках.

БАНКИ, КОНСОЛІДАЦІЯ, КОНСОЛІДАЦІЙНА УГОДА, РИЗИКИ, БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР, ФІНАНСИ, ВАРТІСТЬ.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ	7
1.1 Передумови, причини та форми консолідації банків	7
1.2 Консолідаційні важелі впливу на банківський сектор	12
2 МІЖНАРОДНА ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ	14
2.1 Аналіз консолідаційних процесів на міжнародному і вітчизняному банківському секторі	14
2.2 Вплив консолідаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи України	17
3 ВПЛИВ КОНСОЛІДАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ	21
3.1 Міжнародний досвід регулювання консолідаційних процесів у банківському секторі	21
3.2 Основні перспективи розвитку консолідаційних процесів на міжнародному та вітчизняному банківських ринках	25
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	32

ВСТУП

Актуальність теми. Консолідаційні процеси банків мають ряд особливостей, так як є процесом, сутність якого полягає у об'єднанні ресурсів банків у різних організаційних формах та на різних правових засадах. Доведено, що консолідаційним процесам притаманний специфічний характер впливу на банківський сектор, який проявляється у зміні структури банківського ринку та впливі на конкурентне середовище. Встановлено, що особливістю консолідаційних процесів є їх зв'язок із концентрацією та капіталізацією банківського ринку.

Метою роботи є поглиблення теоретико-методичних засад консолідації банків в міжнародній, вітчизняній практиці і розробка шляхів вдосконалення на ринках світу..

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити передумови, причини та форми консолідації банків;
- проаналізувати консолідаційні важелі впливу на банківський сектор;
- дослідити вплив консолідаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи України;
- здійснити аналіз консолідаційних процесів на міжнародному і вітчизняному банківському секторі;
- проаналізувати міжнародний досвід регулювання консолідаційних процесів у банківському секторі;
- запропонувати основні перспективи розвитку консолідаційних процесів на міжнародному та вітчизняному банківських ринках.

Об'єкт дослідження – є процеси консолідації банків в міжнародній та вітчизняній практиці банківського сектору.

Предметом дослідження є грошові відносини в банківському секторі, щодо процесу реалізації консолідаційних угод.

Методи дослідження. Методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу для з'ясування тенденцій, динаміки і структурних зрушень процесів консолідації

банків у світі та в Україні для визначення впливу консолідаційних процесів.

Структура роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі роботи було проведено здійснено розгляд передумов, причин та форм консолідації банків, консолідаційні важелі впливу на банківський сектор.

У другому розділі проаналізовано консолідаційні процеси на міжнародному і вітчизняному банківському секторах; визначен вплив консолідаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи України.

У третьому розділі розглянуто міжнародний досвід регулювання консолідаційних процесів у банківському секторі та запропоновані основні перспективи розвитку консолідаційних процесів на міжнародному та вітчизняному банківських ринках.

Фактологічну основу роботи являються основні положення і висновки, сформульовані в наукових фундаментальних працях вітчизняних і закордонних вчених-економістів.

1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ

1.1 Передумови, причини та форми консолідації банків

Об'єктивний процес глобалізації світової економіки приводить до того, що національні фінансові ринки в усьому світі стають більш інтегрованими, внаслідок чого змінюється характер конкуренції та структура банківського сектора. Це потребує нового рівня розвитку банківського бізнесу, який не має ані географічних, ані територіальних кордонів. Загальна тенденція полягає у підвищенні ступеня відкритості фінансово-банківських систем країн світу для міжнародної конкуренції, одним із яскравих проявів якої, в умовах глобалізації економічного простору, є консолідація банків. Тенденція до консолідації в банківському секторі впливає на зростання конкуренції, лібералізацію потоків капіталу, інтеграцію національних і регіональних фінансових систем, швидке поширення фінансових інновацій [200].

Міжнародні консолідаційні процеси стали одним із основних способів реалізації стратегії розвитку банків. У світовій практиці консолідаційні процеси в банківських системах різних країн мають свої особливості та проходять у різноманітних формах, що потребує їх вивчення та узагальнення. Звернемося до з'ясування понятійно-категоріального апарату поняття «консолідація» та «консолідація банків». Термін "консолідація" (лат. "Consolidatio") означає об'єднання, згуртування, спільність окремих осіб, груп, організацій та спільнот з метою посилення боротьби для досягнення загальної мети [114]. В загальному розумінні він трактується як зміцнення, укріплення, інтеграція, зрощення, об'єднання. В Економічній енциклопедії консолідація визначається як об'єднання навколо певної ідеї або для реалізації певної програми [38].

Як зазначає Ткачук Н.М., «консолідація (від лат. consolidatio – «зміцнення, об'єднання») є процесом об'єднання двох (або більше) суб'єктів задля створення

нового суб'єкта господарювання та нарощення обсягів діяльності» [123]. Недоліком даного визначення є акцентування уваги на створенні нового суб'єкта господарювання, що звужує розуміння консолідації. Таке трактування зосереджує увагу лише на формі, не відображаючи економічного змісту.

Рудевська В.І. надає широке трактування, вважаючи що, «консолідація – це процес об'єднання (злиття) суб'єктів господарювання з метою підвищення ефективності, максимізації прибутку компанії та посилення конкурентних переваг на ринку, шляхом забезпечення якісно нового процесу приросту капіталу за рахунок його перерозподілу, зміни структури та капіталізації доходів» [106]. Відображаючи мету та шлях її досягнення, автор ототожнює поняття консолідації та злиття, з чим ми не погоджуємось. Вважаємо, що консолідація включає різні форми об'єднання банків, а не тільки злиття.

На відміну від попередніх авторів, Пахомов Ю.М. зазначає, що консолідацією є об'єднання, згрупування економічних суб'єктів, їх дій, інтересів, зусиль, а також капіталів для реалізації спільних проектів, програм. Тим самим автор концентровано відображає розуміння консолідації як процесу, з чим варто погодитись [79].

Гідді І. дає визначення поняттю консолідації як об'єднанню двох або більше компаній, в яких формується абсолютно нова компанія, а всі компанії, що зливаються, припиняють своє існування. Відповідно до даного визначення, поняття консолідації ототожнюється з поняттями злиття та поглинання [26].

Консолідаційні процеси у банківській сфері мають свої характерні особливості. Консолідація банків – це економічне явище, сутність якого полягає в об'єднанні банківських ресурсів в різних організаційних формах та на основі різних правових засад. Тригуб О.В. та Ільченко С.А. виділяють ключовою ознакою банківської консолідації зменшення кількості діючих на території певної країни банків [126]. Так, в банківській сфері консолідація супроводжується скороченням кількості банків, зростанням обсягів їх діяльності та ринкової

частки, що веде до посилення контролю у банківській галузі.

Важливою особливістю консолідації в банківській сфері є тісний зв'язок з процесами нарощування величини банківського капіталу, який перебуває в розпорядженні окремих банків або їх груп, на основі їхнього об'єднання [106;123]. Саме необхідність підвищення рівня капіталізації банку часто стає основною рушійною силою консолідаційних процесів. Однак, така ситуація більш характерна для банків з країн, які розвиваються і відчувають постійну потребу в ресурсах та інвестиціях. Якщо ж звернутися до міжнародної практики, то капіталізація банку не завжди є основною метою консолідації, оскільки банки можуть переслідувати й інші цілі, такі як проникнення на нові ринки, розширення ринкової частки банку, а також усунення конкурентів через поглинання.

Щодо трактування поняття «капіталізація банків», то в економічній літературі погляди вчених відрізняються. Так, Д.І.Розенберг трактує поняття капіталізації як суму всіх грошей, інвестованих у банк його власниками [105]. Т.В.Момот у своїй праці «Оцінка вартості бізнесу: сучасні технології» зазначає, що відповідно до прийнятої в світовій практиці методології, капіталізація банку це: 1) перетворення доходу у вартість; 2) структура капіталу банку. Найчастіше під капіталізацією розуміють власні кошти чи власний капітал банків та його достатність для покриття прийнятних ризиків [61]. Деякі вчені вважають, що капіталізація – це результат перемножування вартості акцій на їх кількість, розглядаючи капіталізацію як абсолютну вартість цінних паперів, представлених у капіталі. Інші позначають цим терміном перетворення вартості в капітал [38]

З огляду на міжнародні вимоги регулювання банківської діяльності щодо капіталу і ліквідності в контексті Базельських стандартів, а також з врахуванням сучасних економічних умов, основними джерелами підвищення рівня капіталізації банків є такі: 1) емісія акцій; 2) нерозподілений прибуток банків; 3) управління витратами; 4) процеси консолідації та концентрації банківського капіталу (рис. 1.1.). Серед цих джерел та напрямів докапіталізації банків

консолідація дозволяє здійснити поповнення капіталу швидко та в значних обсягах.

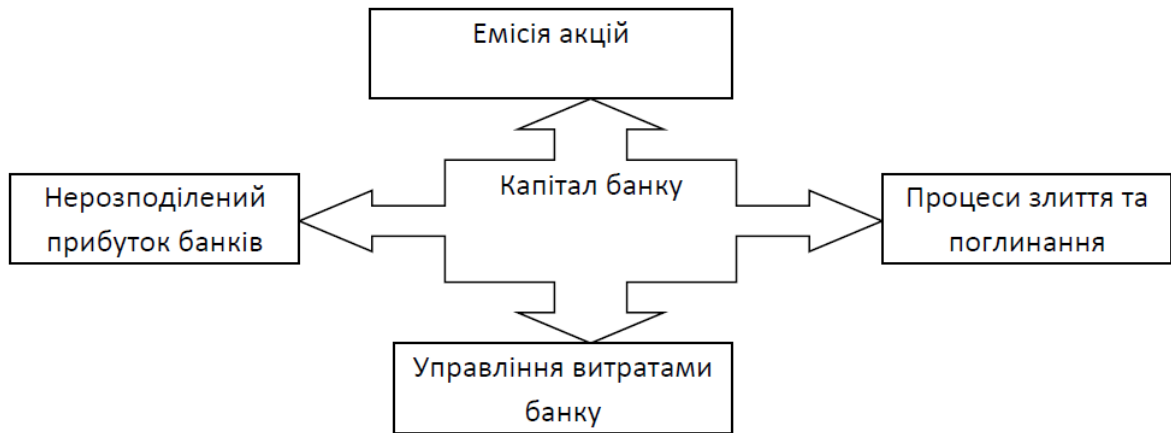

Рис. 1.1 - Джерела підвищення рівня капіталізації банків

Проаналізувавши поняття консолідації, концентрації та капіталізації, автор дійшов до висновку, що дані процеси є взаємопов'язаними, проте не є тотожними (рис. 1.2.).

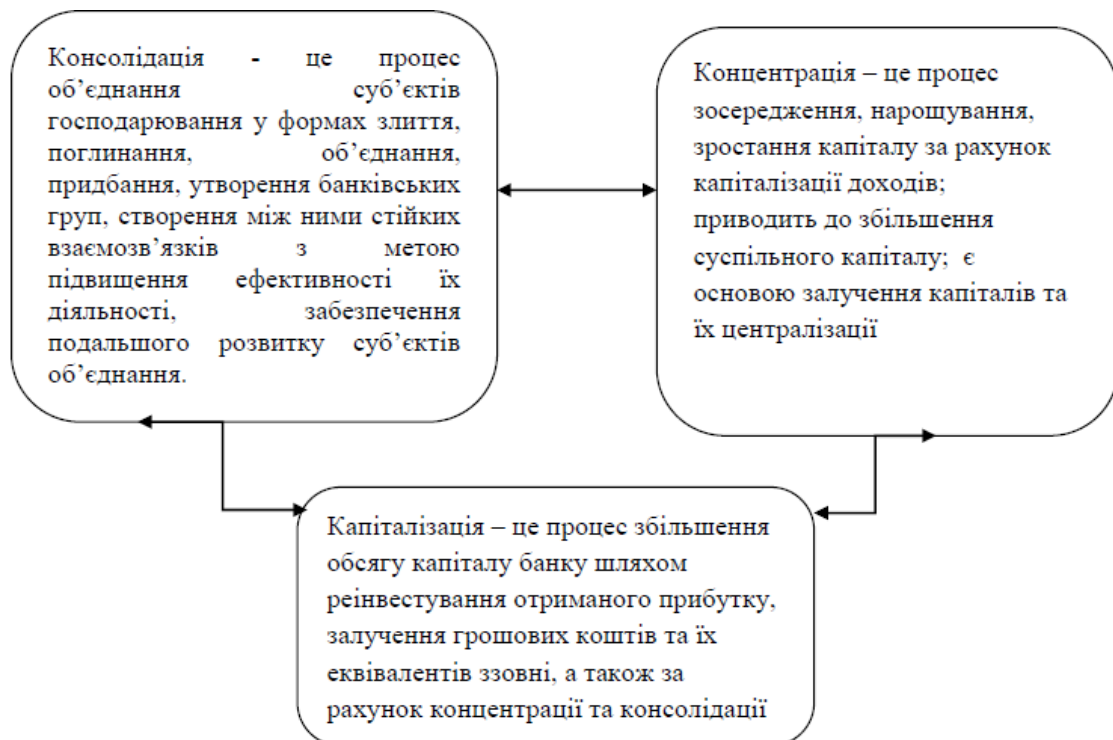

Рис. 1.2 - Зв'язок консолідації, концентрації та капіталізації банків

Джерело: власна розробка автора

Загалом можемо констатувати, що наслідки консолідації банків є досить суперечливими. Основними перевагами є:

- зростання банків підвищує їх стабільність та конкурентоспроможність на ринку;
- збільшення обсягів діяльності дозволяє підвищити ефективність за рахунок використання ефекту економії від масштабу та диверсифікації ризиків;
- розширення клієнтської бази, що в свою чергу дозволяє зробити банк більш упізнаваним;
- додаткові фінансові ресурси дозволяють запроваджувати більше інновацій, підвищувати кваліфікацію персоналу, фінансувати систему стратегічного управління та контролінгу.

До негативних наслідків консолідації слід віднести:

- монополізація банківського сектору через зменшення числа банків та зростання їх частки на ринку;
- можливе погіршення фінансових показників консолідованого банку;
- зниження ринкової вартості акцій;
- відсутній синергетичний ефект від консолідації;
- знижується рейтинг банківської установи на ринку банківських послуг.

В ході аналізу міжнародного досвіду визначено, що злиття та поглинання є найпоширенішими формами консолідації.

Зарубіжна практика показує, що основною ціллю банків у ході консолідації є отримання корпоративних прав, тобто переважно прослідковується правовий аспект консолідації.

В Україні, натомість, переважає економічний аспект консолідації, тобто отримання основного пакету акцій банку.

1.2 Консолідаційні методи впливу на банківський сектор

Процес консолідації є довготривалим та складається з шести етапів. Перші три етапи включають планування та розробку стратегії консолідації, проведення аналітичної роботи щодо потенційного об'єкту консолідації, переговори про можливу угоду, підготовку і підписання відповідної угоди.

Наступні три етапи – це безпосередньо практична реалізація проекту (рис. 1.3.).

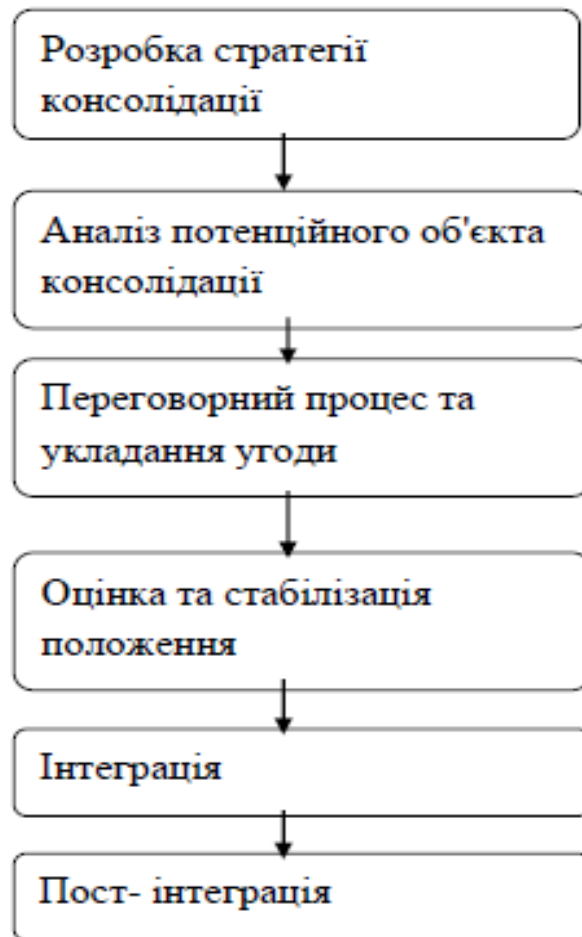

Рис. 1.3 - Основні етапи угоди консолідації

Однією з основних причин консолідації банків є підвищення ефективності їх діяльності. Таким чином, необхідним є оцінка ефективності даних угод,

основними методами якої є кількісний та якісний (рис.1.4.).

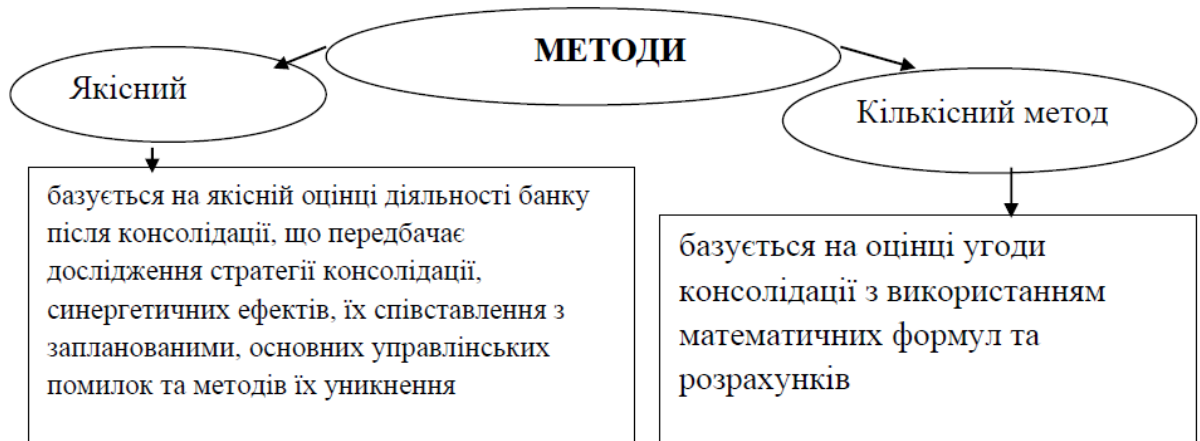

Рис.1.4 - Методи оцінки ефективності консолідації банків

Правильна оцінка вартості об'єкта консолідації є однією з найважливіших умов успішного проведення операцій подібного роду. Вона дозволяє банкам партнерам ухвалювати обґрунтовані рішення про бажаність об'єднання з іншими банками і про умови майбутніх угод. Через специфіку своєї діяльності, банки не завжди можна оцінювати за допомогою традиційних методів оцінки. Тому аналітики та вчені займаються розробкою спеціалізованих методів, що якнайкраще відображають особливості банків. Проте на сьогодні не вироблено універсальних підходів, тому проблема оцінки вартості компаній фінансового сектора, як і раніше, залишається відкритою.

Консолідаційні процеси спрямовані на отримання загальної вигоди для акціонерів, а це відбувається тільки тоді, коли консолідований банк є більш цінним, ніж кожен з банків окремо. Основною причиною приросту вартості банку після консолідації повинно бути поліпшення продуктивності його діяльності. Дослідження приросту продуктивності після консолідації зосереджені на визначенні напрямів вдосконалення ефективності, збільшення ринкової частки та збільшення диверсифікації, що, в свою чергу дозволяє знизити ризики.

2 МІЖНАРОДНА ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ

2.1 Аналіз консолідаційних процесів на міжнародному і вітчизняному банківському секторі

Світова практика свідчить, що здебільшого банківські установи самі обирають спосіб консолідації, а найпоширенішими з них є злиття та поглинання. Традиційно найбільша частка угод реструктуризації та реорганізації (у грошовому еквіваленті) відбувається в таких країнах як США і Великобританія, тоді як країни західної Європи і Японія до 1990-х років характеризувалися низькою активністю цих процесів.

Останнім часом процеси консолідації активізувалися також і в країнах Центральної і Східної Європи. Це було зумовлено кількома чинниками, зокрема низьким рівнем капіталізації банків; великою кількістю малих банків з неефективною системою управління, що негативно позначається на стійкості всієї банківської системи; появою новітніх технологій та методів управління, для впровадження яких необхідні значні фінансові ресурси. При цьому протікання процесів консолідації має специфічні та регіональні особливості, які необхідно дослідити докладніше.

На противагу тенденціям банківського сектору США, Європейський центральний банк останнім часом закликає до активізації консолідаційних процесів в банківському секторі, зокрема в євросоні. Основними особливостями європейського ринку консолідації банків є зосередження на внутрішньогрупових консолідаціях, спрямованих на оптимізацію регулятивного капіталу, управління операційною та податковою ефективністю через централізацію регулюючих дозволів; використання існуючих відносин між юридичними особами, бізнес-підрозділами; упорядкування внутрішньогрупових послуг. Системно важливі

банки впорядковуються в межах географічних кордонів ЄС, продовжуючи генерувати консолідаційні угоди, спрямовані на стратегічні придбання (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Основні тенденції банківської консолідації в Європі та їх приклади

Тенденції	Приклади консолідації
Вибуття неосновних активів	<ul style="list-style-type: none"> -Продаж Crédit Agricole 15,42% акцій Eurazeo (червень 2017 р.) -Продаж BNP Paribas і Société Générale 4.4 мільйонів акцій Euronext (червень 2017 року) -Продаж UniCredit банку Pekao (червень 2017) -Пропонований продаж Deutsche Bank Deutsche Bank Polska (червень 2017 р.) -Продаж компанії Société Générale свого хорватського банківського бізнесу (грудень 2016 р.) -Продаж Deutsche Bank 19,99% частки в Китаї Hua Xia Bank (листопад 2016 року)
Консолідація всередині групи	<ul style="list-style-type: none"> -Відділення Barclays від Barclays Africa, за останній час продавши ще 33,7% акцій (червень 2017 р.) -Постійна інтеграція Deutsche Bank Postbank (березень 2017 р.)
Іноземні покупці користуються посиленням долару США	<ul style="list-style-type: none"> -Придбання HNA Group 9,92% акцій Deutsche Bank (травень 2017 р.) -Анонс Китайського Міншена про свій намір придбати банки ЄС (листопад 2016 р.)
Фонди фінансування уряду можуть бути недостатніми для існуючих фінансових потреб	<ul style="list-style-type: none"> -Атлант Італії не достатньо великий, щоб забезпечити банки Monte dei Paschi та opolare di Vicenza (травень 2017 року) -Грецький фонд фінансової стабільності Греції недостатньо великий, щоб покривати експозицію Греції на 116 мільярдів доларів США та 95 мільярдів доларів на прострочених зобов'язаннях (січень 2017 року).
Раціоналізація в рамках кордонів та рух у бік легших та простих бізнес-моделей	<ul style="list-style-type: none"> -Goldman Sachs ", " Royal Bank of Scotland "i" Banco Bilbao Vizcaya Argentaria "пропонують закрити банківські структури Південної Кореї (червень 2017 року) -Продаж Deutsche Bank своїх аргентинських операцій (червень 2017 р.) -"Barclays" продовжує знищувати Barclays Africa Group (червень 2017 року) -2Утилізація Barclays її бізнесу в Сінгапурі та Гонконгу (листопад 2016 р.)

Голови найбільших банків Європи та регулятори відмічають необхідність активізації консолідаційних процесів в банківському секторі. Це підтверджується

й новими дослідженнями ефективності європейського банківського сектора. Дослідження показали скорочення рентабельності та капіталу у 50 найбільших європейських банках протягом останніх чотирьох років. Очікується, що прибутки провідних європейських банків будуть під великим тиском через постійно низькі процентні ставки, посилення регулювання та через необхідність випуску так званої MREL або TLAC - такого типу гібридного боргу, який може бути виплачений під час кризи. Прогнозується, що середня рентабельність капіталу банків скоротиться з 4,1% в 2016 році до 1,5 % в 2021 році. В той же час, деякі банки зможуть компенсувати зменшення своїх прибутків, скоротивши витрати, покращуючи свої пропозиції банківських продуктів, впроваджуючи нові технології та скорочуючи неефективні активи.

За даними Європейського центрального банку, число банківських установ в ЄС в цілому скорочується, зменшившись із 9771 в 2010 р. до 7246 у 2017 році (рис. 2.1.). Разом з тим, ці процеси протікають не достатньо активно. Зокрема, у 2017 році консолідація між європейськими банками склала лише 5,9 млрд. доларів, що є найнижчим показником за останні десять років.

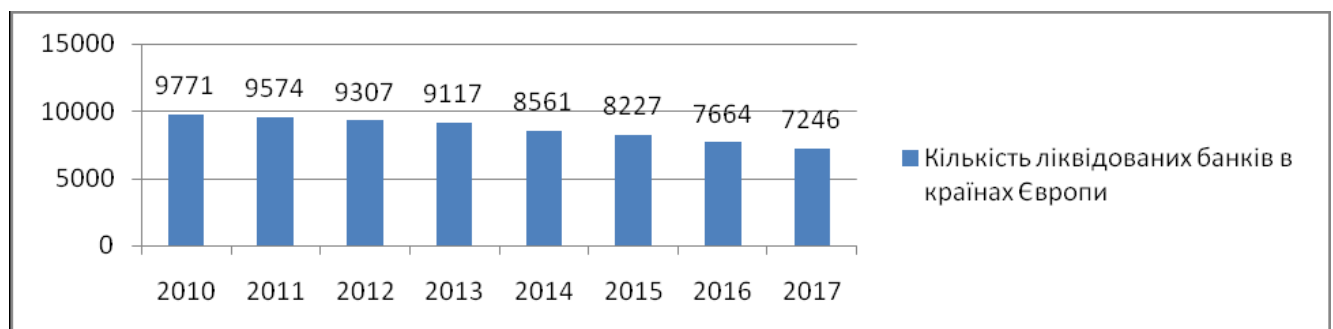

Рис.2.1 - Кількість ліквідованих банків в країнах Європи 2010-2017 роки

Джерело: побудовано на основі [206]

Наприкінці 2016 р. концентрація ринку (вимірювана часткою активів у п'яти найбільших банках) коливалася від 97% у Греції до близько 31% у Німеччині та 28% у Люксембурзі. Це свідчить про те, що кожна банківська

система має свої особливості та традиції, які історично склалися і впливають на концентрацію банківського капіталу. Так, банківські системи у багатьох великих країнах є більш фрагментарними та включають сильний ощадний банк.

В інших країнах значну роль відіграють кооперативні банківські сектори, що знижує рівень концентрації. Натомість, банківські системи в менших країнах єврозони, як правило, менш роздроблені та концентрованіші, за винятком Австрії та Люксембургу. У Австрії вищий рівень роздробленості обумовлений структурою банківського сектора, подібною до структури більших країн, тоді як у Люксембурзі це пов'язано з наявністю великої кількості іноземних кредитних установ.

Дослідження показують, що в азіатському регіоні банки за останні роки знизили свою прибутковість. Як результат, багато з них розглядають (або змушені розглядати) консолідацію як вирішення проблеми зниження прибутків. Відсутність бажання корпоративних позичальників брати борги через невизначеність на ринках призвело до того, що багато банків концентрувалися на роздрібному банківському обслуговуванні.

2.2 Вплив консолідаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи України

Основною метою консолідації банківських установ є підвищення фінансової стійкості банків, збільшення капіталізації банківської системи, стабільність платіжної системи, розширення спектру банківських послуг та покращення їх якості.

Мотивація банків до укладання консолідаційних угод зумовлена, насамперед, вибором стратегії подальшого розвитку. Така стратегія орієнтована на отримання синергетичного ефекту, підвищення фінансової стабільності та конкурентоспроможності банківської установи, ефективне управління доходами та витратами.

Банківський сектор України активно розвивався до 2014 р., збільшуючи приріст активів у середньому на 12 % на рік (рисунок 2.2.).

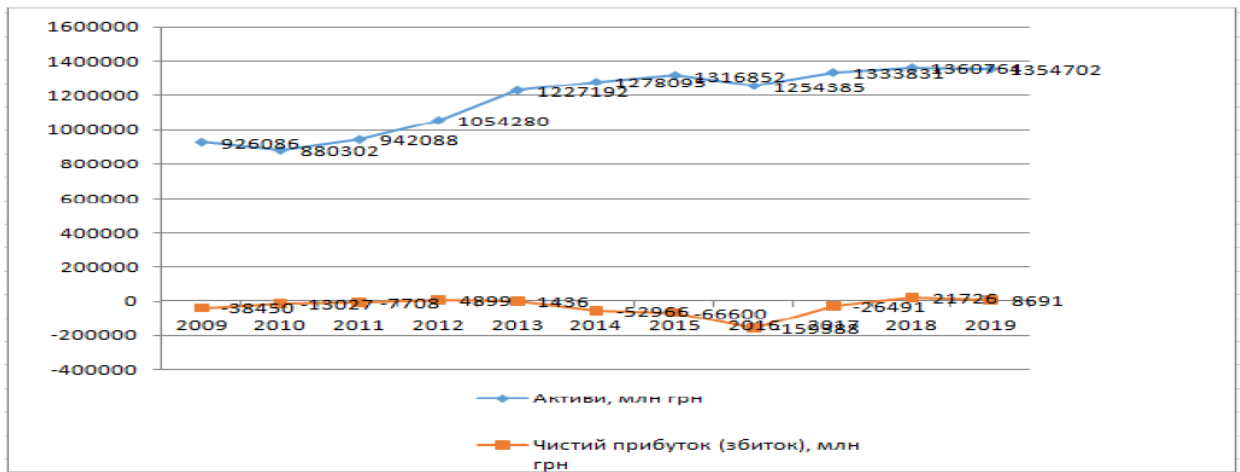

Рис. 2.2 - Основні показники діяльності банків України за 2009-2019* роки

За аналізований період, активи банків зросли на 428 млн грн, тобто на 46%. За підсумками результатів роботи банків у 2018 році фінансовий результат значно зріс, порівняно з попереднім періодом, і становив 21,7 млрд грн., маючи позитивну тенденцію у 2019 році.

Зростання прибутковості пояснюється зменшенням відрахувань у резерви та стабільним зростанням процентного та комісійного доходів.

Основними джерелами доходів банків України залишаються доходи від кредитування юридичних та фізичних осіб, а також вкладень у цінні папери. Основні показники діяльності банків мають зростаючу тенденцію, що свідчить про стабілізацію банківської системи України загалом. Слід зазначити, що прибуток у останні роки формують переважно банки з іноземним капіталом.

Рентабельність активів та власного капіталу мають також зростаючу тенденцію за останні 2 роки (табл.2.2). Негативні значення показників рентабельності зумовлені насамперед негативним фінансовим результатом банків.

Таблиця 2.2 - Рентабельність банків України за 2009-2018 роки

Назва показника	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Рентабельність активів, %	1.03	-4.38	-1.45	-0.76	0.45	0.12	-4.07	-1.63	-1,93	1,65
Рентабельність капіталу, %	8.51	-32.52	-10.19	-5.27	3.03	0.81	-30.46	-15.05	-15,84	14,26

Слід зауважити, що не всі банки отримали збитки в аналізованому періоді. В першу чергу постраждали банки, що проводили незбалансовану політику, кредитували великі проекти та ті, що понесли збитки в результаті ситуації на сході України та у Криму.

Тенденція зростання вагомості банківського сектору економіки має відображення в активізації процесів конкуренції між банками, включаючи також здійснення ними злиттів та поглинань.

Розглянемо більш детально структуру доходів та витрат банків України за 2013-2018 роки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 - Основні показники результатів діяльності банківської системи України 2013-2018

Показник	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019
Чистий процентний дохід	49051	54066	39066	44169	62684	140859
Чистий коміс. дохід	20999	23387	22568	24180	18176	50968
Результат від торгов. операцій	3304	15511	21490	8243	4437	1855
Чистий опер. дохід від осн. діяльності	73354	92984	83124	76592	85297	193682
Чистий інший операційний дохід	-7207	-5486	-3424	-1315	2265	8424
Чистий опер. дохід	66147	87498	79700	75277	87562	202106
Інший дохід	5566	5064	4577	5674	2266	1822
Загальні адмін. витрат	40672	44614	36742	39356	44202	53490
Відрахування в резерви	27975	103297	114541	198310	49206	23705
Податок на прибуток	1630	-2383	-406	-418	-1563	4789
Фін. Рез. Поточ.року	1436	-52966	-66600	-159387	-6805	21726

За аналізований період чистий операційних дохід зменшився на 37% до 2017 року порівнюючи з 2013 роком, проте у 2018 році відбулося його значне зростання.

Фінансовий результат діяльності банків України за підсумком 2017 року був від'ємним та склав -6,8 млрд. грн., для порівняння у 2016 році фінансовий результат був -160,0 млрд. грн. Загалом за аналізований період відмічається поступове покращення фінансових результатів банківської системи. Значне зменшення доходів протягом 2013-2016 років пов'язане в першу чергу з отриманням збитків від торговельних операцій, в тому числі за рахунок збитків у результаті торгівлі іноземною валютою та банківськими металами, та скороченням процентних доходів. Але у 2018 році процентні доходи вже мають зростаючу тенденцію, збільшившись більш ніж удвічі порівняно з 2017 роком.

3 ВПЛИВ КОНСОЛІДАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ

3.1 Міжнародний досвід регулювання консолідаційних процесів у банківському секторі

Аналізуючи зарубіжний досвід, стає очевидним, що із різними циклами розвитку ринку консолідацій, основний шаблон для укладання даних угод не змінився. Положення процесу регулювання складаються з досить традиційних заходів співпраці, включаючи право на перевірку. Часові періоди та терміни відповідають нормативним вимогам та очікуванням. Рівень зусиль, необхідних для покупця, та мета отримання нормативних схваленень є обмеженими: жодна зі сторін не повинна вживати заходів, які мають суттєвий негативний ефект та, як правило, виміряні щодо розміру цілі. Збори та платежі, пов'язані із завершенням роботи, які сплачуються покупцями, якщо регуляторні схвалення не були отримані, є рідкісним явищем. Угоди, що регулюють операції підписанням та закриттям угоди, є звичайними і не надто суперечливими [189].

Як вже згадувалося, найбільш активно процеси консолідації проходять у США, де відбулася найбільша кількість останніх операцій консолідації банків. США є одним з найкращих прикладів причинно-наслідкового зв'язку між дерегуляцією банківського сектора та фінансовою консолідацією. Банківська система, яка сформувалася протягом більшої частини ХХ століття, і її подальша реструктуризація, яка стала наслідком безпрецедентної хвилі консолідації банків, має безпосереднє відношення до регуляторних змін у фінансовому секторі. Більшість економістів вважає, що саме послаблення регуляторних правил та вимог стало безпосереднім каталізатором активізації консолідаційних процесів у банківському секторі США.

Закон про банківську діяльність 1933 р., прийнятий в США під час Великої

депресії, обмежував як товарну сукупність, так і географічний розмах діяльності кредитних установ. Ці заходи були спрямовані на запобігання інфікування між різними типами установ, а також на пом'якшення конфліктів інтересів, коли банки зберігають власний капітал у компаніях, чії борги вони гарантують. Прийнятий у США «Закон про банківську діяльність» передавав галузеві нормативні акти на державний рівень з тим, щоб кожна держава мала різний ступінь обмежень. Законодавство зазвичай не підтримує міждержавне розгалуження, а в деяких випадках навіть розгалуження внутрішньодержавних структур, з метою обмеження концентрації в банківському секторі.

Запровадження такої форми консолідації як банківські холдинги (ВНС) у шістдесятих роках минулого століття запропонувало для більшості кредитних установ для подолання товарних та географічних спеціалізацій, які регулятори наклали на них. Наприклад філії, розташовані в різних штатах, могли бути реорганізовані як окремі дочірні компанії банку під гаслом створення «мультибанківської» холдингової компанії. Хоча це призвело до створення низки регіональних банків, загальнонаціональне відгалуження не з'явилося через значні витрати, пов'язані з банками, які все ще мали капіталізувати кожен юридичну особу окремо. За організаційною структурою ВНС, банки також можуть диверсифікувати діяльність за допомогою операцій з кредитними картками, іпотечним кредитуванням, а також у обмеженому обсязі діяльності з цінними паперами за рішенням Верховного суду США у 1987 році. Створена регуляторна база привела до створення в США банківської системи з надзвичайно великою кількістю установ, що працювали на ринку, який є дуже фрагментованим за регіонами та фінансовими продуктами.

Консолідація комерційних банків та перетворення будівельних товариств почастишали в 1990-х роках. Це стосується як комерційних банків, які придбали колишні будівельні товариства, так і будівельних товариств, які перейняли давні банки, наприклад придбання "Галіфаксу" Банком Шотландії в 2001 році.

Будівельні товариства залишаються ключовим елементом банківської структури Великобританії, оскільки вони становлять приблизно 15% від загальної кількості кредитних установ та філій країни. Окрім Закону про будівельні товариства, Закон про фінансові послуги 1986 року був основною частиною реформ у фінансовому секторі Великобританії, які мають загальну назву "Великий вибух". Зокрема, Закон порушив бар'єри для вступу банків до брокерського бізнесу шляхом скасування перешкод для конкуренції, таких як фіксовані комісії.

Аналізуючи регулятивні процеси різних країн можна виділити такі напрями їх розвитку та впливу на консолідацію банківських установ.

У США після довгих років зосередження уваги на дотриманні регуляторних норм та зміні бізнес-моделей, банки знову прагнуть зростати. Навіть з орієнтацією на зростання банки продовжуватимуть здійснювати регулярні огляди портфеля.

Очікується неорганічний ріст, спрямований на збільшення ринкової частки, розширення географічної присутності, а також збільшення масштабів для того, щоб компенсувати витрати на дотримання законодавчих вимог та витрати на технології. Податкова реформа США надасть імпульс консолідації, оскільки більш високі доходи та посилені коефіцієнти капіталу дадуть банкам можливість гнучко розвиватися за допомогою укладання консолідаційних угод. Вищі відсоткові ставки будуть розглядатися як позитивні для банків, і ця вища чиста процентна маржа буде використана для потенційних придбань.

У Європі глобальні банки зі значними обсягам операцій у Великобританії у пошуках рішення для визначення напрямів їх подальшої діяльності в Європейській економічній зоні. Вихід Великобританії з ЄС призведе до стратегічних реструктуризацій та переміщень банків. Однак остаточні рішення будуть залежати від результатів переговорів між Великобританією та ЄС. Майбутні фінансові реформи, такі як Директива про ринки фінансових інструментів (MiFID) II, Генеральний регламент захисту даних (GDPR) та Директива про оплату послуг II (PSD II), спонукають банки переосмислити свою

інфраструктуру. Банки, ймовірно, зіткнуться з підвищеними витратами на конкуренцію та дотримання вимог законодавства, що сприятиме консолідації європейської банківської галузі.

Деякі європейські країни, включаючи Італію, Іспанію та Грецію, працюють з проблемними банками. Уряди цих країн провели ряд успішних реструктуризацій банків, включаючи придбання Intesa Sanpaolo компанії Veneto Banca і BP Vicenz в Італії, а також придбання Santander в Іспанії Banco Popular.

Банки в країнах Центрально-Східної Європи консолідуються, намагаючись підвищити оперативну ефективність. Регуляторне середовище та поточний тиск на прибутковість, швидше за все, прискорять цю тенденцію, особливо для невеликих банків регіону.

В Азії для підвищення конкурентоспроможності свого банківського сектору, Китай змінив свої закони, які дозволяють іноземним гравцям володіти часткою банку у 51%. Очікується, що це дасть деякий поштовх до входження іноземних банків шляхом консолідації до країни. Очікується, що нові вимоги уряду Китаю матимуть більший вплив на банки другої та третьої групи, де необхідний додатковий капітал, а партнерство може виявитися взаємовигідним. Вплив на більші банки першої групи не очікується, враховуючи їх масштаби та обмежений попит на зовнішній капітал [169].

Аналіз зарубіжної практики регулювання угод консолідації банків показав, що в Україні імплементувати його можливо. Сьогодні головною перешкодою постає нехватка знань у цій сфері, а також мала кількість угод, яка фактично відбувалась, тому практично ці процедури досконало не відпрацьовані. Використовувати іноземну практику у сфері консолідації необхідно, але дані процеси доречно пристосовувати до економічних умов України.

3.2 Основні перспективи розвитку консолідаційних процесів на міжнародному та вітчизняному банківських ринках

Аналізуючи консолідаційні процеси банків на міжнародному ринку, можна виділити такі напрями їх подальшого розвитку:

1) Регіональні та місцеві банки США збільшуватимуться – продовження консолідації

За останні роки близько 35 відсотків угод консолідацій банків США підтвердили тенденцію до регіональної консолідації.

Очікується, що регіональні та місцеві банки США будуть продовжувати консолідацію у наступних роках. Ця тенденція буде розвиватися за рахунок вищих фіксованих регуляторних витрат, низького рівня зростання через низькі процентні ставки, швидкозмінних технологій та фінансових інновацій. Ці фактори сприяли структурному зниженню прибутковості банків. Виставлені на продаж банки показували підвищений регуляторний тягар як основний фактор, що стимулює їх до консолідації.

Проте процентні ставки (фактичні та очікувані) можуть відвернути потенційні угоди. Вплив нової політики банківського регулювання є невизначеним, але наврядчи буде вплив на банківські злиття і поглинання в майбутніх роках.

2) Продовження європейської банківської внутрішньої консолідації

У Європі найбільшою проблемою є низька прибутковість банків, яка продовжує впливати на показник рентабельності власного капіталу, оскільки інвестори більше не можуть очікувати високих прибутків. Високий рівень просроченої заборгованості зберігається та якість активів у багатьох банків залишається слабкою. Регуляторний тиск вимагає більшого капіталу та залишається сильною перешкодою до підвищення рентабельності та прибутку.

У подальшому очікується низьке зростання та зменшення кредитування

Brexit), продовження використання низьких процентних ставок. Подальша раціоналізація галузей і консолідація виявляється неминучою. Консолідація серед банків, що ускладнює фінансування значних угод.

Очікується, що банківська консолідація буде в основному на національному рівні (особливо в Італії та Німеччині).

Міжнародні консолідації, ймовірно, залишаться на низькому рівні. Банкам потрібні: політична підтримка європейських банків на найвищому рівні; підтримка Ради з єдиної резолюції та національних органів з питань дозвілів; загальноєвропейську схему гарантування вкладів, щоб зменшити занепокоєння урядів щодо відповідальності перед вкладниками інших країн після злиття; і докази, які переконали б Європейський центральний банк (ЄЦБ) у тому, що злиття та поглинання вирішать проблеми просроченої заборгованості та прибутковості.

Таким чином, цілком імовірно, що в подальшому будуть домінувати вітчизняна консолідація, з невеликою кількістю транскордонних угод.

3) Китайські банки більше зосереджуються на вітчизняних консолідаціях

Стратегія зростання китайських банків, ймовірно, буде зосереджена на угодах на внутрішньому ринку. Вони також зосереджують свою увагу на зростанні через диверсифікацію продукції та отриманні ліцензій на інші фінансові послуги (страхування, ф'ючерси, цінні папери, банківське страхування тощо) у Китаї.

Крім того, китайські банки розглядають високорозвинуті технічні фірми як об'єкти консолідації.

Пілотна програма, започаткована у 2017 році, дозволила певним комерційним банкам інвестувати в акції для участі у капіталі, щоб отримати частки в технологічних фірмах. Програма спрямована на підтримку високотехнологічних інновацій у країні і дозволить китайським кредиторам конкурувати з учасниками приватного капіталу.

З точки зору транскордонної перспективи, китайські банки займаються консервативним і свідомим підходом в умовах невизначеності економічних та політичних ситуацій у західних країнах. Проте китайські банки все ще активно оцінюють можливості транскордонного співробітництва, особливо в економіках, що знаходяться в менш стабільному стані.

4) Очікується регіональна консолідація у Японії

Японські банки будуть залишатися активними у придбанні закордонних фінансових установ на тлі повільного економічного зростання та скорочення чисельності населення на внутрішньому ринку. Основними напрямками діяльності є США та країни АСЕАН.

За останні роки великі японські банки, такі як Sumitomo Mitsui Banking Corporation та Mitsubishi UFJ Financial Group, здійснювали придбання в США для розширення географічної діяльності та клієнтської бази.

У довгостроковій перспективі буде видно консолідацію японських регіональних банків унаслідок скорочення клієнтської бази в умовах низького рівня народжуваності та зміни економічної активності та населення у великих містах, а також наднизьких процентних ставок, що знижують прибутковість регіональних банків.

Також можна буде побачити досягнення синергії вартості шляхом консолідації дочірніх компаній.

Ключові тенденції підштовхнуть консолідацію:

- зменшення клієнтської бази;
- цифровий банкінг;
- негативні або низькі відсоткові ставки.

Крім того, рівень підтримки консолідації регуляторами також може вплинути на тенденцію. Регуляторні органи зосереджуються на заохоченні регіональних банків зміцнювати бізнес-моделі в кожному регіоні, а не на консолідації для досягнення економічної ефективності.

Американські інвестиційні установи залишаються активними в АРАС, особливо в Індії.

– Японія> США та Європа

Очікується, що японські фінансові установи ще більше проникатимуть на ринки Сполучених Штатів та Європи. Більшість японських покупців перебувають у режимі росту та прагнуть розширити глобальне поширення через придбання.

– Китай> Європа

Покупці нефінансових послуг у Китаї вже консолідуються на внутрішньому ринку. У наступних роках очікується, що вони також будуть спрямовані на Європу.

– АРАС> АРАС

Очікується продовження регіональної консолідації. Існує також постійний інтерес китайських та японських інвесторів, а також збільшення потоків капіталу з приватних компаній та суверенних фондів з Сінгапуру та Гонконгу, спрямованих на зростаючі ринки в Індонезії, В'єтнамі, Тайланді, Тайвані та Малайзії [185;186].

У сучасних умовах в Україні чітко виділені наступні тенденції консолідації банків:

- періодичне прискорення консолідаційних процесів банків залежно від циклічних коливань економіки;
- прискорення консолідаційних процесів на міжнародних фінансових ринках з подальшим виходом на глобальний рівень;
- посилення впливу на процеси консолідації транскордонного руху капіталу на національних ринках;
- об'єднання банківського капіталу з небанківським та посилення монополізації фінансових ринків і державного регулювання цих процесів;
- формування засад регуляторного впливу на міжнародному рівні.

Прискорення консолідаційних процесів банків на національному рівні досить часто спричиняється приходом іноземного банківського капіталу. Протягом останніх років кількість банків з іноземним капіталом

Зміна конкурентного середовища призведе до зниження прибутковості деяких банків та до розвитку банківського ринку на умовах досконалої конкуренції. Такий розвиток стає вигідним для обох сторін, як для банку, так і для клієнтів;

– диверсифікація кредитних ризиків:

Це дасть змогу забезпечити більш стабільну роботу банку та уберегти його від банкрутства. Таким чином банківська система буде захищена від появи неплатоспроможних банків та появи непогашених боргів кредиторам та позичальникам, що є основою забезпечення надійності банківської системи загалом;

– посилення регулятивних вимог для забезпечення більш прозорого ведення банківського бізнесу;

– оптимізація організаційної та управлінської структури:

Така оптимізація дасть можливість ефективніше управляти банківською установою, посилити позиції банку на ринку, а також скоротити витрати на управлінський апарат;

– підвищення рентабельності банку та одержання додаткових прибутків:

Підвищення даних показників призведе до можливості зниження витрат та собівартості банківських послуг. Також існуватиме можливість розширення спектру наданих послуг банком.

ВИСНОВКИ

У роботі вивчено і досліджено важливе завдання це розгляд теоретичних засад консолідації у банківському секторі

Основними проблемами консолідації банків у міжнародному та в українському банківському секторі останніми роками є наступні:

1. Проблеми банківського регулювання: Для банків, що бажають зростати за рахунок консолідації, нормативні обмеження представляють проблеми. Чим більше гравців, тим більше обмежень. Сильніший регуляторний тиск стає перешкодою до консолідації банківських установ. Проте, підвищення прозорості діяльності банків призведе до зростання довіри. Поліпшення економічних тенденції дає можливість банкам з великим фінансовим потенціалом брати на себе регулятивні зобов'язання та продовжувати укладати консолідаційні угоди.

2. Відсоткова ставка: Підвищення відсоткових ставок стимулюватиме консолідацію за рахунок збільшення комерційних перспектив.

3. Спеціалізація та раціоналізація: Велика кількість банків вивчають свої географічні і клієнтські ринки на регулярній основі, аналізуючи ринки на яких вони вже присутні, та ринки, де вони бачать для себе потенційні можливості. Разом з цим, вони виходять з неефективних ринків та низькорентабельних сервісних ліній з метою подальшого розвитку капіталу та ефективності. Банки повинні оцінювати свої сильні та слабкі сторони, цільові можливості та здійснювати операції орієнтуючись на довгострокові стратегічні цілі.

4. Невеликі банки в центрі уваги: Сьогодні успішні, прибуткові невеликі банки, як правило, мають певні особливості: вони зменшують свою присутність на ринках, які характеризуються скороченням населення або прибутків та розширюють свою діяльність за рахунок об'єднань у цільових областях, які характеризуються збільшенням популяції та прибутків. Присутність таких банків

є настільки важливою в певних географічних областях, що вони можуть вигідно конкурувати з великими банками.

Зважаючи на наявні проблеми в Україні та завдання розвитку стратегії консолідації банків, для активізації даних процесів в українських реаліях необхідно здійснити низку заходів:

- активізувати участь держави у розвитку та стимулюванні консолідаційних процесів банків за рахунок спрощення процедури консолідації, прийняття чіткого законодавства регулювання консолідаційних процесів;

- зменшити участь держави у капіталах банків;

- забезпечити перехід на ризик-орієнтований нагляд з метою посилення стійкості банківської системи;

- сприяти зниженню вартості угод консолідації за допомогою податкових механізмів;

- полегшити роботу з документацією, насамперед, спростити систему ліцензування банків;

- залучати до процесів консолідації внутрішніх учасників ринку, зокрема, невеликі банки;

- розробити систему контролю за банківськими консолідаціями;

- забезпечити інноваційний розвиток банківського сектора;

- розробити систему підтримки банківського сектору з метою зменшення впливу негативних тенденцій [41].

Систематизація та узагальнення світового досвіду регулювання консолідаційних процесів дало змогу сформуванню переліку інструментів впливу держави на консолідацію банків, проте не всі вони мають широке практичне використання та здатні спричинити зміни в банківському секторі країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бедратенко О.Г. Мережевий підхід до аналізу системного ризику ліквідності банківського сектору: міжнародний досвід. Ефективна економіка. 2014. №7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3217> (дата звернення 15.04.2020)
2. Богма С. Д. Інструментарій впливу держави на консолідаційні процеси в банківській системі України. Mechanism of Economic Regulation. 2013. №4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mre_2013_4_18 (дата звернення 15.04.2020)
3. Богма С. Д. Консолідаційні процеси в банківській системі України. Вісник Української академії банківської справи. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUABS_2013_2_12 (дата звернення 12.12.2018)
4. Брус С.І. Трансформації банківського сектора України в умовах економічної рецесії: фактори, ефекти, перспективи. Економічне прогнозування. 2013. № 4. С.33–48.
5. Варцаба В.І. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Науковий вісник ужгородського університету. 2018. №1(51). С.311-316
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 15.05.2020)
7. Грудзевич Я. В. Капіталізація банківської системи України на сучасному етапі. Вісник Університету банківської справи. 2016. № 1-2. С. 24-29.
8. Губарева І. О., Гонтар Д. Д. Оцінка вартості банку при виборі його конкурентної та корпоративної стратегії: монографія. Харків: «ІНЖЕК», 2016. 204 с.
9. Гудзинська Л. Ю. Спрощені процедури капіталізації та реорганізації банків: перспективи запровадження в Україні. Финансовые услуги. 2017. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/finu_2017_1_7 дата звернення 14.04.2020)
10. Дані фінансової звітності банків України. URL: https://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.html (дата звернення 14.04.2020)

11. Девяткін М.А. Нові аспекти реалізації комерційним банком ефективної стратегії управління вартістю за допомогою злиттів/поглинань. Синергія наук. 2018. №1. С. 26-34
12. Диба М.І., Конопатська Л.В., Гойванюк М.П. Модернізація системи банківського регулювання та нагляду в глобальному середовищі: монографія. Київ: КНЕУ. 2015. 398 с.
13. Еванс М. Злиття та поглинання. URL : <http://exinfm.com/training/pdffiles/course07-1.pdf> (дата звернення 12.12.2019)
14. Економічна енциклопедія : у 3 т. : Т. 1. А-К /за ред. С.В. Мочерного. Тернопіль : Академія народного господарства, 2012. 683 с
15. Загородній А.Г., Сліпушко О.М., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Словник банківських термінів. Банківська справа: Термінологічний словник. Київ.: Видавництво „Аконіт”, 2012. 608 с.
16. Івасів І.Б., Тараленко О.О. Оцінка можливостей впровадження Базель III щодо відновлення діяльності неплатоспроможних банків. Молодий вчений. 2019. №2 (66). С. 619-624
17. КІБ «Креді Агріколь». URL: <http://rbc.ua>. (дата звернення 10.03.2020)
18. Криклій А. С. Злиття та поглинання банків: методи оцінки вартості бізнесу та досвід. Економіка та держава. 2018. № 10. С. 6-9
19. Краснова І.В., Нікітін А.В. Стратегічна реорганізації банківської системи України. Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи. 2013. №2
20. Островська О.М. Банківська справа: толковий словник. Вид. 2-ге, перероб. и доп. Москва: Вид-во "Гелиос АРВ", 2011. 400 с.
21. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків. URL: <http://www.bis.org/> (дата звернення 15.04.2020)
22. Офіційний сайт Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення 15.04.2020)

23. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <http://bank.gov.ua>.
(дата звернення 15.05.2019)
24. Офіційний сайт ПАТ «Альфабанк». URL: <https://alfabank.ua/> (дата звернення 15.05.2019)
25. Офіційний сайт ПАТ «Укрсоцбанк». URL: <https://www.ukrsotsbank.com/>
(дата звернення 15.05.2019)
26. ПАТ «Укрсоцбанк» провів позачергові загальні збори акціонерів. URL :
<http://unicredit.ua> (дата звернення 15.05.2019)
27. Положення про концентрацію від 17.11.2005 №389-р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-02> (дата звернення 15.05.2019)
28. Постанова Правління НБУ Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України від 19 червня 2019 року № 79. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0091500-19> (дата звернення 20.12.2019)
29. 85. Постанова Правління НБУ: Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 25.12.2014 р. № 862. URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0862500-14/para5#n5> (дата звернення:
15.12.2019)
30. 86. Постанова Правління НБУ: Про затвердження змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 12.05.2015 р. № 312. URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0312500-15/para2#n2> (дата звернення:
15.07.2018)
31. Постанова Правління НБУ: Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні від 02.06.2009 р. №315. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09> (дата звернення:
15.12.2019)
32. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 01.06.2019)

33. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 17.06.1993 № 3292-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> (дата звернення: 15.12.2019)

34. Про господарські товариства :Закон України від 19.09.1991 № 1576-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення 01.06.2019)

35. Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації та банків: Закон України від 23.03.2017 № 1985-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1985-19> (дата звернення 01.12.2019)

36. Реорганізація банків. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=70716990&cat_id=4027 (дата звернення: 15.12.2019)

37. Управление развитием интегрированных экономических систем на базе инструментария стратегического зонирования :монография. Тольятти : Изд-во Волжского ун-та, 2006. 330 с

38. Deloitte. 2019 Banking and Capital Markets M&A Outlook. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/financial-services/articles/banking-securities-mergers-acquisitions-outlook.html> (дата звернення 15.12.2019)

39. Deloitte. Mergers and acquisitions Outlook 2015. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/mergers-and-%20acquisitions/articles/2015-banking-%20m-and-%20a-outlook.html> (дата звернення 15.12.2019)

40. Dixon A. America's 15 largest banks. Bankrate. 2019 URL: <https://www.bankrate.com/banking/americas-top-10-biggest-banks/#slide=1> (дата звернення 15.12.2019)

41. International Monetary Fund. The Impact of the Global Financial Crisis on Banking Globalization. 2014. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14197.pdf> (дата звернення 15.12.2019)